

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

2026

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TO'LOV INFRATUZILMASINI SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: TARIXIY, ILMIY HAMDA BOZOR TAHLILI	32
A.A. Akbarov, X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	42
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARINING ROLI.....	47
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK SOLIQLAR VA TO'LOVLAR TIZIMI TAHLILI	53
Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich, Abdolnizozov Murodbek Madiyarovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA IJTIMOYIY HIMOYA TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR VA TIZIMGA KIRITILAYOTGAN O'ZGARISHLAR.....	59
Kasimova Gulyar Axmatovna, Aripova Kamola Botir qizi	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHNI KOMPLEKS BAHOLASH VA PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK VA SUN'IY INTELLEKT USULLARINING INTEGRATSIYASI	64
Namazov Gafur Shokulovich	
BALIQCILIK SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHDA DUNYO MAMLAKATLARINING O'RNI	69
Beglayev Uchqun Xurramovich	
KAMBAG'ALLIK FENOMENINING IJTIMOYIY-IQTISODIY VA NAZARIY-KONTSEPTUAL ASOSLARI	75
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HISOB VA BIZNES JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	81
Artikova R.A.	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DIVIDEND TO'LASH QOBILİYATI KOEFFITSIYENTINING MAQBUL ORALIG'INI ANIQLASH VA UNING INVESTITSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	88
Ibragimov G'anjion G'ayratovich	
STRATEGIES TO RAISE AWARENESS OF NATURAL POLLUTION AMIDST RISING POPULATION DENSITY AND GDP PER CAPITA IN UZBEKISTAN	93
Axliddin Aroplitdinovich Valiyev, Askarov Farhod Rakhmatovich	
РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ESG-ОРИЕНТИРОВАННОМ РАЗВИТИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ.....	99
Айматова Фарида Хуразовна	
KORXONALARDA INVESTITSION FAOLIYATINI RIVOJLANISHINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	107
Shukurillaev Jahongir Botir o'g'li	
DEHQON XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA KREDITLAR MIQDORINI DIFFERENSIYALLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR	113
Xakimov Zafar Ibragimovich	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	118
Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA HUDUDIY MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	124
Muhammadiyeva Nodira	
SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA HUDUDIY RIVOJLANISHNI STATISTIK HISOBLASH METODOLOGIYASINI QAYTA BAHOLASH MEZONLARI (SCOPUS VA WEB OF SCIENCE DA INDEKSLANGAN ILMIY NASHRLAR TAHLILI ASOSIDA).....	131
Santjar Abdumurodovich Sattorov	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIY-IQTISODIY OMILLARI VA ISTIQBOLLARI	139
Allamuratova Perida Maxsetbaevna	

XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI VA AHAMIYATI	144
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna, Yarmetova Nargiza Shiximbayevna	
MAHALLIY VA XALQARO TURIZM BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI, TAMOIYILLARI VA MEXANIZMLARI	152
Alikulov Samar Abdurashidovich	
TRANSPORT XIZMATLARINING SOHALAR BO'YICHA TAQSIMOTI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TASNIFI	159
Karimova Shaxnoza Uktamovna	
RAQAMLI TO'LOVLAR VA O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV SHAFFOFLIGI	165
Ruziyeva Barno Yadgarovna	
TIJORAT BANKLARIDA CHAKANA TO'LOV XIZMATLARINI RAQAMLI MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH	168
Maxmudov Boburbek Axmedjan o'g'li	
ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И МИРОВЫЕ ПРАКТИКИ	172
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
MAJBURIY IJRO HARAkatLARINI RAQAMLASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	177
Matmuratova Nasiba Azatovna	
OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI CHEKLOVCHI OMILLAR TAHLILI	181
Pulatov Abdulla	
INVESTITSION LOYIHALARNING IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI VA ULARNI MOLIYALASHTIRISH ISTIQBOLLARI	185
Nazarov Aziz Avazovich	
ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	190
Тажибаева Кызларгул Ажиниязовна	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI DIVERSIFIKATSIYALASHNING MAQSADLI PROGNOZ PARAMETRLARI	197
Omonova Nafisa Qahramon qizi	
MANAGEMENT STRATEGIES IN WOMEN'S BUSINESS: GENDER-SPECIFIC APPROACHES, INNOVATIVE MODELS, AND DIGITAL TRANSFORMATION	200
Ahrorova Asila	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	207
Hakimova Oydina Abdulhamidovna, Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
INSON TARAQQIYOTI INDEKSI VA UNI ANIQLAB BERUVCHI KO'RSATKICHLARNING KORRELYATSION-REGRESSION TAHLILI	212
Tursunov Rasul Tairovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ	218
Эргашева Феруза Насруллаевна	
ENHANCING THE METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM VILLAGES IN UZBEKISTAN	226
Khudaynazarova Dilorom Khayrullaevna	
THE ROLE OF INNOVATION IN ENSURING COMPETITIVENESS IN THE GREEN ECONOMY	231
Musadjanova Nargiza Abduvoxid qizi	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINING O'RNI VA SAMARADORLIGI	238
Saodat Sadriddinova	
OLIY TA'LIMDA CHET TILLARNI O'QITISH UCHUN RAQAMLI BOSHQARUV STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	243
Saida Xabibullayeva	

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИСКАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СФЕРЕ ТУРИЗМА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	247
Исматиллаева Роза Тухтамуратовна, Тураева Сурия Тельмановна	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASHTERINING QIYMAT YARATISH UZLUKSIZ ZANJIRIDA AGROSERVIS XIZMATLARI KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	252
Kudratova Iroda Turdibayevna	
QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYOTIDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI	257
Nurullayeva Raushan Koptleuovna, Nurimbetov Timur Uzaqbergenovich	
FIZIKA UMUMIY KURSIGA NANOTEKNOLOGIYA TUSHUNCHALARINI KIRITISHNING METODIK ASPEKTLARI VA KOMPONENTLARI	260
Sottarov Abduvali Umirqulovich	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK HISOBOTLAR VA ULARNING TUTGAN O'RNI.....	266
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Rahmanova Sitara Bahodir qizi	
SANOAT KORXONALARIDA OPERATSION MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	277
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MOLIYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH.....	283
Turotova Nigora Xolmurod qizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION INVESTITSIYALASH VA MUQOBIL MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI JORIY ETISH (SIRDARYO VILOYATI MISOLIDA)	286
Maxamadiyev Turg'unboy Jumabayevich	
O'ZBEKISTONDA XO'JALIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARI FAOLIYATINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH.....	292
Valijonov Akmaljon	
IQTISODIYOTNING AGRAR SEKTORIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH: NAZARIY VA USLUBIY YONDASHUVLAR	296
Matrasulov Baxodir Erbutayevich	
O'ZBEKISTON MOLIYA TIZIMIDA MAHALLIY MOLIYANING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	303
Safarmurodova Marjona To'raqulovna	

O'ZBEKISTON MOLIYA TIZIMIDA MAHALLIY MOLIYANING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Safarmurodova Marjona To'raqulovna

Termiz davlat universiteti, 1-kurs magistranti

E-mail: marjonasafarmurodova@gmail.com

ORCID: 0009-0006-5822-9440

Annotatsiya. O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliya muhim o'rin egallaydi. Mahalliy moliyaning daromadlarni shakllantirish va xarajatlarni moliyalashtirish mexanizmlari respublika moliya tizimidan o'ziga xos jihatlari bilan ajralib turadi. So'nggi yillarda mahalliy moliyaning rolini oshirishga qaratilgan qator islohotlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, ushbu sohada hali ham yechimini kutayotgan muammolar mavjud. Mazkur maqolada mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari hamda uning samaradorligini oshirish yo'nalishlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: moliya, budget, davlat budjeti, mahalliy budjet, respublika budjeti, daromad manbalari, xarajatlar yo'nalishlari, soliqlar, birlashtirilgan soliqlar, tartibga soluvchi daromadlar, budjetlararo munosabatlar, mahalliy soliqlar, optimallashtirish, daromadlarni taqsimlash.

Abstract. Local finance plays an important role in the financial system of Uzbekistan. The mechanisms for revenue formation and expenditure financing of local finance differ in specific ways from those of the national financial system. Despite a number of reforms aimed at strengthening the role of local finance, several unresolved issues remain. This article examines the specific features of local finance and analyzes ways to improve its efficiency.

Key words: finance, budget, state budget, local budget, national budget, revenue sources, expenditure directions, taxes, assigned taxes, regulatory revenues, intergovernmental fiscal relations, local taxes, optimization, revenue distribution.

Аннотация. В финансовой системе Узбекистана местные финансы занимают важное место. Механизмы формирования доходов и финансирования расходов местных финансов имеют специфические особенности по сравнению с республиканской финансовой системой. Несмотря на проведение ряда реформ, направленных на повышение роли местных финансов, в данной сфере сохраняются определённые проблемы. В статье рассматриваются особенности местных финансов, а также анализируются направления повышения их эффективности.

Ключевые слова: финансы, бюджет, государственный бюджет, местный бюджет, республиканский бюджет, источники доходов, направления расходов, налоги, закреплённые налоги, регулирующие доходы, межбюджетные отношения, местные налоги, оптимизация, распределение доходов.

KIRISH

Dunyoda moliya tizimining muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan mahalliy moliyani (budjetlarni) shakllantirish hamda ularning mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlash masalalariga doimiy ravishda katta e'tibor qaratilmoqda. Zero, amalga oshirilayotgan davlat siyosatining muvaffaqiyati, shuningdek, uning barqaror rivojlanish darajasi ko'p jihatdan ushbu jarayonlarning samaradorligiga bevosita bog'liqdir.

Jahon amaliyoti shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda aksariyat davlatlarda mahalliy moliya tizimining roli ortib bormoqda. Xususan, mahalliy budjet mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlash maqsadida natijaviylikka yo'naltirilgan budjetlashtirish hamda dasturiy-maqsadli budjetlashtirish usullaridan keng foydalanilmoqda. Ushbu yo'nalishlarda, ayniqsa, taraqqiy etgan mamlakatlar tajribasida sezilarli ijobiy natijalarga erishilgan bo'lib, bu jarayonlarni yanada takomillashtirish imkoniyatlari ham mavjuddir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Budjet, xususan, mahalliy budjet mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlash masalalari iqtisodiy (jumladan, moliyaviy) adabiyotlarda ma'lum darajada o'rganilgan va hozirgi kunda ham izchil tadqiq etilmoqda. Mazkur yo'nalishda xorijlik olimlardan O.V. Vrublevskeya, M.V. Romanovskiy, I.A. Pashkevich, N.L. Margolina, V.M. Rodionova, T.V. Guyda, P.N. Nikol'skiy, N.V. Sokolinskaya, S. Shaxray, A. Blankenagel, N. Beluxa, D. Baxran, Sh. Suyan, A. Penchuk, T. Pereverzeva, S. Platonova, S. Shardan, M. Abduev, V. Burtsev, M. Vasileva, A. Krikunov, I. Ximichev, S. Shoxin kabi olimlarning ilmiy ishlari alohida ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, mamlakatimiz iqtisodchi olimlaridan H.R. Sobirov, Q.A. Yax'yo'ev, T. Malikov, O. Olimjonov, N. Jumaev, N.H. Haydarov, X. Xudoyqulov, A. Burxonov, O. Kamolov, S. Elmirzaev, J.A. Qo'chqorov, B.A. Musaev, B.T. Turapov, D.A. Rahmonov va boshqalar tomonidan ham ushbu sohada qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan.

Moliya tizimining muhim tarkibiy qismi bo'lgan mahalliy moliya doirasida mablag'lardan samarali foydalanish masalalari bo'yicha tadqiqotlar olib borilayotgan bo'lsa-da, mazkur yo'nalishni yanada chuqurlashtirish va takomillashtirish zarurati mavjud. Yangi O'zbekiston iqtisodiy taraqqiyoti sharoitida mahalliy moliyani tashkil etish va uni ijro etish jarayonlarini yanada rivojlantirish, ularning samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy izlanishlarni kengaytirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Moliya kategoriyasi iqtisodiy hamda tarixiy kategoriya sifatida jamiyatning iqtisodiy munosabatlar tizimida muhim funksiyani bajaradi. Mazkur kategoriyaning asosini pul fondlari va ular bilan bog'liq pul munosabatlari tashkil etadi. Moliyaning tarixiyliigi uning davlat faoliyati bilan uzviy bog'liqligida namoyon bo'ladi, ya'ni dastlabki davlatchilik shakllari vujudga kelgan davrdan boshlab hozirgi kungacha uzluksiz rivojlanish evolyusiyasiga ega bo'lib kelmoqda.

Moliyaviy munosabatlarning dastlabki shakllari insoniyat taraqqiyotining quldorlik jamiyati bosqichida, jamiyatning sinflarga ajralishi va davlatning shakllanishi bilan birga yuzaga kelgan. Muayyan hududda boshqaruv organi sifatida davlatning vujudga kelishi uning faoliyatini moliyaviy jihatdan ta'minlash zaruratini keltirib chiqardi. Jumladan, jamoat tartibini saqlash, mamlakatni himoya qilish, ijtimoiy obyektlar va infratuzilmani rivojlantirish kabi vazifalarni amalga oshirish uchun zarur moliyaviy resurslarni shakllantirish ehtiyoji yuzaga keldi. Ushbu holat moliyaning jamiyatda shakllanishini iqtisodiy zaruriyat sifatida belgilab berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Moliyaning mohiyatini aksariyat iqtisodchilar iqtisodiy taqsimot munosabatlari bilan izohlaydilar. Bu munosabatlar davlat faoliyatining ajralmas qismi sifatida amal qiladi. Davlat o'z ehtiyojlarini moliyaviy jihatdan ta'minlashda milliy daromadni qayta taqsimlash mexanizmidan foydalanadi. Dastlabki davrlarda bu jarayon sodda shakllarda amalga oshirilgan bo'lsa, keyinchalik pul munosabatlarning rivojlanishi bilan yanada takomillashti.

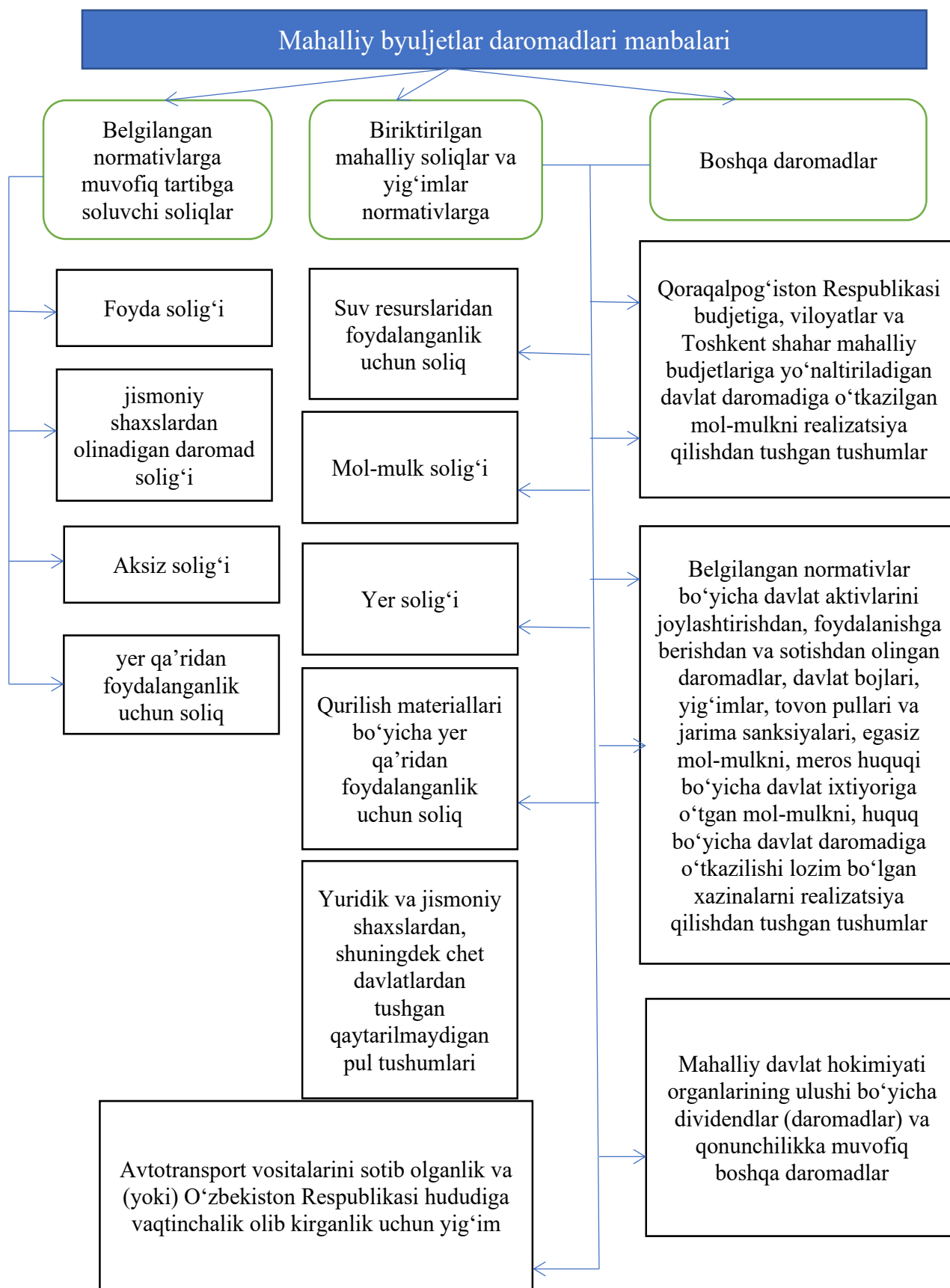
Milliy daromadni qayta taqsimlash jarayonida turli pul fondlari shakllantiriladi. Ushbu fondlar milliy daromadning bir qismini qiymat shaklida ifoda etib, uni taqsimlash jarayoni alohida ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar tizimini tashkil etadi. Mazkur jarayonni samarali tashkil etish maqsadida majburiy to'lovlar, jumladan soliqlar tizimi shakllantirilgan. Bu esa davlatga zarur moliyaviy resurslarni jalb etish bilan birga, ishlab chiqarish va noishlab chiqarish sohalari o'rtasida muvozanatni ta'minlash imkonini beradi.

Davlat budjeti tizimi mamlakat budjet tuzilishining muhim tarkibiy qismi bo'lib, o'zaro bog'liq bo'lgan budjet bo'g'inlari yig'indisidan iboratdir. Mamlakat budjet tizimi jamiyatning siyosiy tuzilishi, iqtisodiy tizimi hamda ma'muriy-hududiy bo'linishiga bevosita bog'liq holda shakllanadi.

O'zbekiston Respublikasining davlat budjeti quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

- respublika budjeti;
- Qoraqalpog'iston Respublikasi budjeti;
- mahalliy budjetlar.

O'z navbatida, Qoraqalpog'iston Respublikasi budjeti uning respublika budjeti hamda unga bo'ysunuvchi tumanlar va shaharlar budjetlarini o'z ichiga oladi. Viloyatlar budjeti viloyat budjeti va viloyatga bo'ysunuvchi tumanlar hamda shaharlar budjetlaridan tashkil topadi. Shuningdek, tumanlarga bo'linadigan shaharlar budjeti shahar budjeti va uning tarkibidagi tumanlar budjetlaridan iborat bo'ladi. Tumanga bo'ysunuvchi shaharlar mavjud bo'lgan hollarda esa tuman budjeti hamda ushbu shaharlari budjetlari yagona tizimni tashkil etadi (1-rasm).

1-rasm. Mahalliy byuljetlar daromadlari manbalari.¹

1 Qonunchilik hujjatlariga asosan muallif tomonidan tuzilgan.

O'zbekiston Respublikasi Budget kodeksining 52-moddasiga ko'ra², O'zbekiston Respublikasining respublika budgetidan ajratiladigan budgetlararo transfertlar Qoraqalpog'iston Respublikasi respublika budgeti, viloyatlar budgetlari hamda Toshkent shahri budgetining daromadlari hisoblanadi. Shuningdek, respublika budgetiga tushadigan ayrim soliqlar va boshqa daromadlar qonunchilikda belgilangan miqdorlar va tartib asosida Qoraqalpog'iston Respublikasi budgetiga, viloyatlar budgetlariga hamda Toshkent shahri budgetiga taqsimlanishi mumkin. Bundan tashqari, soliqlar va boshqa daromadlar belgilangan normativlarga muvofiq turli darajadagi budgetlar o'rtasida qayta taqsimlanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-iyundagi "Mahalliy budgetlarni shakllantirishda joylardagi davlat hokimiyati organlarining vakolatlarini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5075-son Farmoniga³ muvofiq, respublikada mahalliy moliyani institutsional jihatdan takomillashtirishga qaratilgan yangi mexanizmlar joriy etildi. Unga ko'ra, 2017-yil 1-iyuldan 2017-yil 31-dekabrgacha Toshkent shahri va uning tumanlarida tajriba tariqasida qator yangi tartiblar amaliyotga joriy qilindi. Jumladan, ayrim faoliyat turlari bo'yicha soliq tushumlari, jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlari, ayrim yig'imga to'liq hajmda tumanlar budgetlari daromadlariga o'tkazildi. Shuningdek, mikrofirmalar va kichik korxonalar uchun yagona soliq to'lovi hamda bozor tushumlari shahar va tuman budgetlari o'rtasida taqsimlandi.

Bundan tashqari, yuridik shaxslarning yer solig'i, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq hamda jismoniy shaxslarning mol-mulk solig'i Toshkent shahri budgetiga yo'naltirildi. Ayrim soliqlar esa tegishli normativlarga muvofiq respublika va mahalliy budgetlar o'rtasida taqsimlandi. Shu bilan birga, belgilangan prognoz ko'rsatkichlaridan ortiqcha tushumlarning ma'lum qismi mahalliy budgetlar ixtiyorida qoldirildi.

Mazkur mexanizmlarning joriy etilishidan asosiy maqsad mahalliy moliyani tashkil etish va amalga oshirishning samarali usullarini keng joriy etish orqali hududiy hokimiyat organlarining budget daromadlarini shakllantirishdagi tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashdan iborat bo'ldi.

Shuningdek, mahalliy budgetlarning daromad bazasini mustahkamlash maqsadida moliya va soliq organlari rahbarlari hamda mutaxassislarining mas'uliyatini oshirishga qaratilgan choralar belgilandi. Bu esa qo'shimcha daromad manbalarini aniqlash va budget bazasini kengaytirish jarayonlarini rag'batlantirishga xizmat qildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 13-dekabrda "Mahalliy davlat hokimiyati organlarining moliyaviy erkinligini oshirish, mahalliy budgetlarga tushumlarning to'liqligini ta'minlash bo'yicha soliq va moliya organlari javobgarligini kuchaytirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5283-son Farmoni⁴ bilan mahalliy budgetlar daromad bazasini mustahkamlash, hududlarni kompleks rivojlantirishni barqaror moliyalashtirish, budgetlararo munosabatlarni takomillashtirish hamda mahalliy hokimiyat organlarining moliyaviy mustaqilligini oshirishga qaratilgan ustuvor yo'nalishlar belgilab berildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

So'nggi ikki-uch yil davomida respublikamizda moliya tizimi, jumladan, mahalliy moliya tizimining o'ziga xos xususiyatlarini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, ochiq budget tamoyillarini joriy etish orqali mahalliy budget mablag'laridan foydalanish samaradorligi oshib, ijtimoiy va iqtisodiy xarajatlarni moliyalashtirishda ijobiy natijalarga erishilmoqda. Shuningdek, fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish doirasida aholi takliflari va manfaatlarini inobatga olgan holda budget mablag'larini maqsadli yo'naltirish imkoniyatlari kengaymoqda.

Mahalliy budgetlar xarajatlaridan samarali foydalanishni ta'minlashda xalqaro tajribani o'rganish, uni milliy sharoitlarga moslashtirish va amaliyotga joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, budget mablag'laridan foydalanish samaradorligi faqat budget holati bilan emas, balki ularni boshqarish sifati va nazorat mexanizmlarining takomillashganligi bilan ham belgilanadi.

2 Шахрай С.М. Финансовый контроль в XXI веке // Налоги. – М., 2004. – № 12. Бланкенгель А. Теория и практика конституционного контроля в ФРГ // Советское государство и право. – 1989. – № 1. – С. 102. Белуха Н.Т. Контроль и ревизия в отраслях народного хозяйства: учебник. – М.: Финансы и статистика, 2002. Бахран Д.Н. Административное право России. – М., 2001. – С. 166. Шардан С.К. Инструментарий государственного финансового контроля // Вестник Академии знаний. – 2020. – № 38 (3). Соян Ш.Ч. Проблемы государственного финансового контроля // Journal of Economy and Business. – 2019. – Vol. 11–3 (57). Пенчук А.В. Государственный финансовый контроль в Российской Федерации и направления его совершенствования // Концепт. – 2014. – № 7 (июль). – ART 14177. – URL: <http://e-koncept.ru/2014/14177.htm> Переверзева Т.В. Государственный финансовый контроль расходов бюджета на финансирование социальной сферы: дис. ... канд. экон. наук. – Донецк, 2018. Платонова С.Е. Механизм совершенствования государственного финансового контроля: автореф. дис. ... канд. экон. наук. – 2013. Бурцев В.В. Организация системы государственного финансового контроля в РФ: теория и практика. – М.: Дашков и К, 2002. Васильева М.В. Государственный финансовый контроль в управлении регионом. – Волгоград, 2003. – 182 с. Крикунов А.В. Сущность, организация и перспективы государственного финансового контроля в РФ. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2001. Финансовое право: учебник / под ред. Н.И. Химичевой. – М.: Юрист, 2004. Шохин С.О., Воронина Л.И. Бюджетно-финансовый контроль и аудит: теория и практика применения в России. – М.: Финансы и статистика, 1997.

3 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 07.06.2017 yildagi PF-5075-son <https://lex.uz/docs/-3232501?ONDATE2=05.04.2018&action=compare>

4 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 13.12.2017 yildagi PF-5283-son <http://lex.uz/docs/-3454970>

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, budjet mablag'laridan oqilona va tejamkor foydalanish, ularning maqsadli yo'naltirilishini ta'minlash hamda moliyaviy intizomni kuchaytirish orqali mavjud resurslardan maksimal darajada samarali foydalanish imkoniyati yuzaga keladi. Shu nuqtai nazardan, mahalliy budjetlar daromadlari va xarajatlarini shakllantirish jarayonlarini takomillashtirish, ularning ijrosi ustidan moliyaviy nazoratni kuchaytirish hamda zamonaviy boshqaruv yondashuvlarini joriy etish dolzarb ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining Budjet kodeksi. 52-modda. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2014-yil, 36-son. <http://lex.uz/docs/-2304138>
2. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 25-dekabrda "2021-yil uchun O'zbekiston Respublikasining Davlat budjeti to'g'risida"gi O'RQ-657-son Qonuni. – www.lex.uz
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 464 b.
4. Malikov T.S. Moliya: darslik. – Toshkent, 2019. – 985 b.
5. Срождиддинова З.Х. Бюджетная система Республики Узбекистан: учебник. – Ташкент, 2010. – 480 с.
6. Сычёв Н.Г., Таксир К.И. Финансово-экономические проблемы муниципальных образований. – М.: Финансы и статистика, 2020. – 703 с.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>